

Falles 2019

programa cultural

A black and white portrait of a young man, Santiago López, wearing an extremely ornate and detailed Falles costume. The costume features intricate embroidery, floral patterns, and a large, decorative collar. He is looking directly at the camera with a neutral expression.

Santiago López

1969-2019 - 50e aniversari d'alternativa

Plaça de bous de València

ÍNDICE

- Pàgina 4
**Santiago López,
cinquanta anys de
passió taurina**
- Pàgina 12
La cultura parla
- Pàgina 14
**La festa i la il·lusió
del nostre poble**
- Pàgina 16
**L'edat d'or del bou al
carrer**
- Pàgina 18
**1950, el boom de les
corregudes de jònecs**
- Pàgina 20
**Algemesí, la idio-
sincràsia d'una gran
fira**
- Pàgina 22
**Fira de Falles, no-
ranta anys d'història**
- Pàgina 24
**Ponce i Ureña, estre-
lles en els premis de
la Diputació**
- Pàgina 28
**Ser figura o somiar
amb un miracle**
- Pàgina 34
**Festejos taurins de
València del 2018**

Coordinació de textos:
Àngel Berlanga

Cultura dins i fora de l'arena

La Diputació de València continua apostant, un any més, per la plaça de bous de la ciutat com a seu d'exposicions. Tant la seua ubicació privilegiada, en ple centre, com l'afluència segura de públic, coincidint amb els festejos taurins de la Fira de Falles, conviden a convertir l'edifici en un gran contenidor cultural.

Fins a set mostres diferents es poden gaudir a les dependències de la plaça de bous valenciana entre el 9 i el 19 de març. Totes, amb el bou com a eix vertebrador d'una societat que té en la tauromàquia —la de la plaça i la del carrer— un dels agents culturals més arrelats.

Un homenatge a Santiago López, en el cinquantè aniversari de la seua alternativa; una galeria completa dels protagonistes de la present Fira de Falles, juntament amb reflexions de diversos personatges del món de la cultura que defensen sense complexos la Festa; una antologia fotogràfica de J.J. Diago, relacionada amb el món apassionant dels bous al carrer; una altra dels germans Mateo, que retrata la idiosincràsia de la tradicional Setmana de Bous d'Algemesí; una de les fires més singulars i importants de la nostra Comunitat, i un recorregut històric per la Fira de Falles, coincidint amb el noranta aniversari de la seua creació, formen part del variat menú expositiu que els oferim.

Junt amb tot això, la Federació de Penyes de Bous al Carrer de la Comunitat Valenciana ret homenatge a l'Edat d'Or dels nostres festejos populars

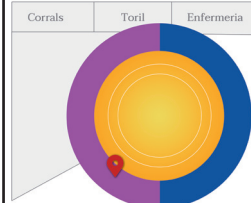
i, a més, mitjançant la col·laboració de l'Arxiu General i Fotogràfic de la Diputació de València, els convidem a gaudir de la cartelleria que va anunciar tots i cada un dels festejos d'una temporada històrica en aquesta terra, la del 1950, la del *boom* de les corregudes de jònecs, amb Aparicio i Litrí com a protagonistes indiscutibles.

Set exhibicions que tornen a posar en valor la cultura taurina des de prismes molt diferents i que no fan sinó evidenciar, de nou, el suport tan decidit d'aquesta institució provincial, la Diputació de València, a la Tauromàquia en totes les seues manifestacions.

**Centre d'Assumptes Taurins
Diputació de València**

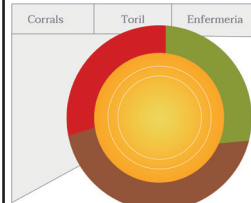
ESPACIOS CULTURALES

PLAÇA DE BOUS PLANTA BAIXA

- Espai Cultural Pati d'Arrossegamet
- Espai Cultural Vicente Blasco Ibáñez
- 📍 Espai de l'antiga botiga

PLAÇA DE BOUS PRIMER PIS

- Espai Cultural Mariano Benlliure
- Espai Cultural Vicente Barrera Cambra
- Espai Cultural Manuel Granero

Santiago López, cinquanta anys de passió taurina

Del 9 al 19 de març

Ubicació: **Antiga botiga**

Amb motiu del cinquanta aniversari de la seua alternativa —concedida a Granada, de mans de Diego Puerta, en presència de Santiago Martín *El Viti*, el 8 de juny de 1969—, la Diputació de València ret homenatge a Santiago López, torero, apoderat i empresari vinculat a València des de la seua joventut.

L'espai de l'antiga botiga alberga una exposició amb records i pertinences personals d'aquest destre, com dos vestits de llums —un dels quals, grana i or, el va emprar durant el rodatge de la pel·lícula *Carmen*, en què Santiago López va doblar davant del bou el paper d'Escamillo, que encarnava l'actor italià Ruggero Raimondi—, un vestit curt, un capot de passeig, una funda amb el seu nom gravat i tres espases —amb les seues baines corresponents— que van pertànyer al gran Félix Rodríguez; una muntara —utilitzada també en la pel·lícula esmentada—, unes sabatilles, unes calces, una camisa, un corbatí, un faixí, un barret cordovés, etc., a més d'una pintura original de Márquez Gea, un altre quadre pintat per la seua filla, Cristina López, bibliografia, fotografies, premsa de l'època i

EN GRANADA

En plena era de la cultura, que passen un segle i mig, els granadins, i especialment els que són de fora, s'han quedat amb una imatge d'una ciutat que ha estat molt rica i molt viva, i que ha estat molt activa i molt treballadora, i que ha estat molt rica i molt viva, i que ha estat molt activa i molt treballadora, i que ha estat molt rica i molt viva...

CUARTA CORRIDA
El encierro de don Antonio Méndez Salomón, Diego Puerta, Viti i Santiago López (en su alternativa) han completado, en esta tarde, la corrida de la Feria

En esta tarde de la Feria, que se celebra en el recinto de la Plaza de Toros de Granada, se ha celebrado la cuarta corrida de la Feria. El encierro de don Antonio Méndez Salomón, Diego Puerta, Viti i Santiago López (en su alternativa) han completado, en esta tarde, la corrida de la Feria.

REINARDA TRUERA.-Las orejas, orejas, orejas al público, sus bulleros por cada oreja de oreja de oreja.

CORRETO.-El torero de México, en su alternativa y oreja.

GRANADA.-Diego Puerta, Viti y Santiago López, en su alternativa, completando la corrida de la Feria.

MATEO.-Abuelito al matador en oreja, y con el torero de México, Diego Puerta, Viti y Santiago López, en su alternativa, completando la corrida de la Feria.

Onze orelles i tres cues.— Santiago López es va doctorar en la quarta correguda del Corpus granadí del 1969. Va ser un festeig triomfal en què el toricantano va passejar les dues orelles del bou de la seua alternativa —Pesetero, d'Antonio Méndez— i la cua del bou que va tancar plaça; el seu padrí, Diego Puerta, es va entreindre a passejar quatre orelles i dues cues del seu lot, i el testimoni de la cerimònia, El Viti, va obtenir tres apèndixs. En total, onze orelles, tres cues... i una clara advertència de *El Ruedo* als seus lectors: «Queremos dejar constancia de que en esta triunfal cuarta corrida de Feria en Granada no se ha concedido una sola oreja de más ni de menos», va escriure el cronista Curro Albaycín. «Tarde de gloria para la historia del torero», va ressaltar el llegendari setmanari, i vesprada en què el neòfit, segons va ressaltar l'esmentat Albaycín, va matar «con asombrosa pureza».

DIPUTACIÓ DE
VALENCIA
Plaça de Bous

cartells, tant de la seua alternativa com d'algunes de les seues compareixences més importants a València.

90 1929 AMYS 2019 M[“] Museu Tauri de València

Junt amb tot això, un vídeo projecta, als sons del pasdoble *Tercio de Quitas*, vivències i passatges de la seua vida professional al voltant del bou. Una mostra completa que ret honors a qui coneix el toreig des de tots els seus angles i ama la tauromàquia tant com a aquesta terra.

«Sense València, la meua vida hauria sigut una altra»

Santiago López Márquez va nèixer a la localitat granadina d'Alhama de Granada el 5 de febrer de 1946, «mentre Manolete feia el passeig i inaugurava la Monumental de Mèxic», afirma orgullós qui enguany compleix cinquanta anys com a matador de bous. «A casa meua la situació era relativament còmoda. Teníem una fàbrica de teules, càn timers, rajoles, calç de blanquejar... Érem tres germans juntament amb el meu pare, i sempre hi havia set o huit homes treballant, però allò no m'omplia», recorda. Va ser aleshores quan un festeig taurí, televisat en blanc i negre, va canviar per sempre el guió de la seua vida: «Vaig veure Miguelín i em vaig dir: jo també sóc capaç de fer això».

Un camió amb matrícula de Còrdova aparcat a la plaça del poble es va convertir en el seu gran aliat quan a penes tenia setze anys: «Aquest camió serà el que em traurà d'ací, vaig pensar; així que vaig deslligar el tendal per la part de darrere, vaig pujar, el vaig tancar de nou i vaig anar a Còrdova. Vaig trobar un bar amb moltíssimes fotos de bous i li vaig preguntar a un cambrer on estava l'Escola Taurina. Em va mirar de dalt a baix i em va dir: «Xaval, els toreros de Còrdova no són d'escola; es *fan* a la serra». Com que no hi va trobar el que buscava, un lloc on aprendre, va anar a Salamanca, a la finca de Juan Luis Fraile, en Cojos de Robliza, on va estar un any treballant: «Donava de menjar als bous, a les vaques, arrancava dacsca o el que fera falta. En aquella època em vaig posar per primera vegada davant d'una vedella», rememora. Va ocórrer a la finca de Carreros, on l'havia portat el mateix Juan Luis Fraile, i encara que aleshores s'havia agenciat una muleta amb la qual entrenava, la veritat és que mai no havia fet cap corral de prova: «Em vaig posar a torear imitant el que havia vist en la televisió. Em

deien: posa't a la punta de la banya contrària, i jo els mirava i pensava: quina serà la contrària, si veig les dos iguals? Aprendre d'aquella manera no era fàcil, però no hi havia una altra. La prova d'aquelles dificultats està en el fet que, abans de vestir-me per primera vegada de torero, ja m'havien banyegat dues vegades en els correbous de Madrid i Guadalajara. Llavors, l'escola era la vida, el dia a dia... i era molt dur».

Va marxar a Madrid, i en Chinchón va rebre el baptisme de sang. Més tard, va viatjar a València, on li va demanar una oportunitat al llavors gerent de l'empresa, Alberto Alonso Belmonte, i va triomfar a plaça plena en una novellada sense picadors. Va debutar amb cavalls el 1967 a Ondara, i va torejar la temporada del 1968 íntegrament com a noveller. «A la fi d'aquell any, em vaig presentar a Sevilla i vaig tallar tres orelles. No vaig eixir per la Porta del Príncep perquè en aquells dies no s'obria per als debutants, però aquell triomf em va permetre rebre igualment a l'alternativa amb un cert ambient».

PLAZA DE TOROS DE GRANADA
 Empresa MIRANDA
 FERIA CORPUS CHRISTI 1969
 CINCO EXTRAORDINARIAS CORRIDAS DE TOROS, DE ABRIL

JUEVES, 3 de Abril - 1.ª de abono
 6 TOROS de Don NIPES de PABLO ROMERO, para

MIGUELÍN
 CARNICERO de UBEDA
 MANOLO CORTES

VIERNES, 4 de Abril - 2.ª de abono
 6 TOROS de D. ANTONIO MENDEZ MORENO, para

JOSE FUENTES
 Angel TERUEL
 MIGUEL MARQUEZ

SABADO, 5 de Abril - 3.ª de abono
 6 TOROS de Don JOSE BENITEZ CUBERO, para

ANTONIO ORDÓÑEZ
 Paco CAMINO
 MANOLO MARTINEZ

DIEGO PUERTA
 EL VITI
 SANTIAGO LOPEZ

DOMINGO, 6 de Abril - 4.ª de abono
 6 TOROS de D. ANTONIO MENDEZ MORENO, para

EXTRAORDINARIA CORRIDA DE 5 TOROS, 8 de Junio
 de las repúblicas D. ANGEL, D. RAFAEL PERALLA, y TOROS de D. JOSE M.ª ARAZÚ DE ROBLES, para

Pedro BENJUMEA-Ricardo de FABRA-Soncho ALYARO

PRECIOS	
Plaza con 8 sillas	1.875
Plaza con 6 sillas	1.425
Plaza con 4 sillas	1.075
Plaza con 2 sillas	725
Plaza con 1 silla	375
Plaza con 0 sillas	25
Plaza con 8 sillas	1.875
Plaza con 6 sillas	1.425
Plaza con 4 sillas	1.075
Plaza con 2 sillas	725
Plaza con 1 silla	375
Plaza con 0 sillas	25
Plaza con 8 sillas	1.875
Plaza con 6 sillas	1.425
Plaza con 4 sillas	1.075
Plaza con 2 sillas	725
Plaza con 1 silla	375
Plaza con 0 sillas	25

ALHAMBRA
 es más cerveza

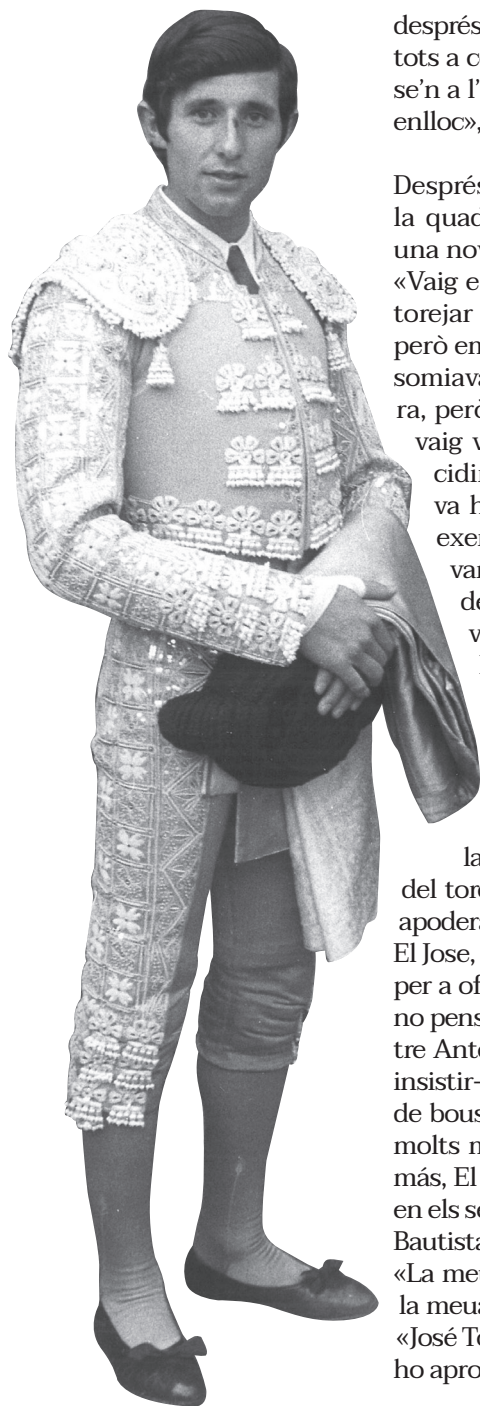
El doctorat va arribar en la Fira del Corpus de la seua terra, el 8 de juny de 1969. Diego Puerta, en presència d'El Viti, li va cedir la mort del bou Pesetero, d'Antonio Méndez. «Tot aquest temps ha passat volant. Tanque els ulls i veig València com aquell dia en què vaig eixir pel Portell de Bunyol. Era quasi de nit, venia caminant des des dels correbous dels pobles de Guadalajara, combinava autoestop i llargs caminades, i aquella panoràmica de la ciutat, veient-la des de dalt per primera vegada, l'he tinguda gravada al meu cap tota la vida. Sembla que va ser ahir, i han passat més de cinquanta anys! Tot va massa ràpid. Jo aconselle a tots els joves que visquen la vida, que la gaudisquen al màxim, perquè, quan es vulguen adonar, farà cinquanta anys que hauran pres l'alternativa».

Del dia en què va accedir a l'escalafó de matadors, confessa: «Compartir cartell amb dos mestres del toreig, com ho són Puerta i El Viti, era el somni de qualsevol noveller. Després no m'ho van posar gens fàcil: Diego Puerta i tallar dues cues i Santiago tres orelles». Al

seu esportó van anar a parar quatre orelles i una cua: «La correguda d'Antonio Méndez va eixir molt bé. En aquella època, tothom es rifava aquella ramaderia. Recorde com em mirava Puerta cada vegada que eixia de la cara del bou. Ho feia d'una manera desafiadora, com dient «ací qui mana sóc jo». Va ser una vesprada molt bonica, d'aquelles que, encara que passen cinquanta anys, recordes fins a l'últim detall».

La jornada la reviu amb nostàlgia: «En aquella època i amb aquella edat tot és il·lusió, tot és alegria, tot és bonic. Vaig parar a l'Hotel Nevada, que hui és el Meliá, i, després de desdejunar vaig anar a la capella de la Mare de Déu de les Angoixes. Feia un dia extraordinari, de sol i un gran ambient, i va vindre a veure'm moltíssima gent del meu poble». En l'arena, el padrí i el testimoni de la cerimònia van romandre atents al novell espasa: «Van estar els dos molt afectuosos amb mi, donant-me ànims i alé, desitjant-me moltíssima sort i, al mateix temps, demanant-me que arreara». Amb la correguda embalada, després de rodar el quart bou Puerta va convidar els seus companys i el majoral de la vacada a donar la volta a l'arena al seu costat: «Aleshores érem una miqueta supersticiosos i no ens feia molta gràcia traure el majoral abans que acabara la correguda, però,

després, allò va seguir amb el mateix ritme, vam eixir tots a collibè i recorde que Puerta va haver de tornar-se'n a l'hotel en el meu cotxe perquè el seu no estava enlloc», reviu entre riallades.

Després de la lògica celebració —«vaig sopar amb la quadrilla i ho vam passar genial»—, començava una nova etapa, sens dubte més dura que l'anterior: «Vaig estar onze anys com a matador de bous. Vaig torejar fins al 1980 i vaig guanyar uns pocs diners, però em faltava alguna cosa, perquè el mas amb què somiava no arribava... Sempre vaig aspirar a ser figura, però aconseguir-ho és gairebé un miracle. Quan vaig veure que no anava a poder ser-ho, vaig decidir deixar-ho. No sé si vaig encertar, perquè va haver-hi alguns companys, Ortega Cano, per exemple, que en les mateixes circumstàncies van acabar triomfant i sent figures després de dotze o tretze anys gairebé parats; però la vida és com és i no com t'agradaria que fóra. M'hauria agradat ser figura, però em conformo amb ser el que ara sóc».

Allunyat del toreig en actiu, va acabar de realitzar-se com a apoderat: «En l'àmbit de l'apoderament sí que he triomfat. He tingut la sort d'haver-me trobat amb figures grandioses del toreig i ho he gaudit», assenyala. «Vaig començar apoderant un xaval d'Albalat dels Sorells, que es deia El Jose, i després, un dia, em va cridar Antonio Ordóñez per a oferir-me apoderar José Antonio Campuzano. Jo no pensava fer-me apoderat professional, però el mestre Antonio, amb qui tenia una amistat molt forta, va insistir-hi i vaig acceptar. Va ser el primer matador de bous que vaig apoderar». Després d'ell, van arribar molts més: Rafi de la Viña, Manolo Carrión, José Tomás, El Fandi, Luis Francisco Esplá, Dámaso González en els seus dos últims anys en actiu, Rubén Pinar, Juan Bautista, Diego Urdiales, Andy Cartagena, Román... «La meua satisfacció més gran ha sigut José Tomás, i la meua gran obra, El Fandi», subratlla sense embuts. «José Tomás era com el xiquet que no estudia i després ho aprova tot. Li posava trampes per a descobrir si en-

trenava o no, i descobria que no ho feia, però després arribava i, més que aprovar, treia matrícula d'honor. El Fandi, en canvi, era de fer colzes: tenia una capacitat d'aprendre i una vocació d'exercici, d'esforç i de disciplina tan grans que li han permés arribar on està ara».

Santiago, a més a més, ha exercit com a empresari en algunes places, però no dubta a decantar-se per l'apoderament com la faceta que més ha gaudit fora de l'arena: «Mai no he tingut vocació empresarial. M'ha agradat molt més ensenyar, corregir i somiar amb alguns xavals... Moltes vegades em pregunten «i tu, què els hi veus per a apoderar-los?» i els conteste que algunes coses les hi veig i les altres me les imagino. Després, algunes vegades encerte i unes altres no, perquè, com he dit abans, traure un figura és gairebé un miracle».

Santiago és un home feliç i està agraït al bou. «Tot ha pagat la pena, sens dubte. Vaig arribar a València d'aprenent de torero amb 18 o 19 anys, amb el farcell al muscle, dormint els primers dies a la porta de la plaça i també en els vagons que hi havia en les vies mortes de l'estació, i, a poc a poc, vaig ser capaç d'anar complint moltes metes. A València li ho dec tot: ací vaig créixer taurinament i ací vaig formar la meua família. Ací tinc les meues filles, els meus nets... Sense aquesta ciutat, la meua vida hauria sigut ben diferent. Done gràcies a Déu per haver-me portat fins ací», apunta qui encara manté viva la il·lusió d'aquell jove que va fer el passeig a Granada en el Corpus de fa mig segle: «Jo torne totes les nits. Ho faig en somni. Somie de tornar a torejar. Això no s'oblida ni es perd gràcies a la il·lusió; el que passa és que, després, et despertes i segueixes retirat... —riu—. A més a més, continue tinent somnis: m'agradaria trobar un xaval de València, dur-lo a matador de bous i aconseguir que siga figura del toreig; això seria la cirereta del pastís. Sé que és molt difícil, però no llance la tovallola: continue mirant, continue buscant i ara, a l'Escola, hi ha uns quants amb opcions. A veure si Déu vol i en aquell floret es troba el que busque». Seria el fermall perfecte a la seua relació amb aquesta terra.

#LACULTURAHABLA

Del 9 al 19 de març

Ubicació: **Espai Vicent Blasco Ibàñez**

És indiscutible que la tauromàquia forma part del patrimoni històric i cultural dels espanyols. És innegable que a la resta del món es coneixen els bous com una senya d'identitat de la cultura espanyola. José Ortega y Gasset ho va deixar clar quan va afirmar que la història del toreig «está ligada a la de España; tanto, que sin conocer la primera, resultará imposible comprender la segunda». Es podria dir que la tauromàquia és el regal cultural d'Espanya al món o «la riqueza poética y vital mayor de España», com va apuntar Federico García Lorca.

ALZA. TORO
DE ESPAÑA:
LEVANTATE,
DESPIERTA.
DESPIERTATE
DEL TODO.
TORO DE NEGRA
ESPUMA,
QUE RESPIRAS
LA LUZ Y
REZUMAS LA
SOMBRA,
Y CONCENTRAS
LOS MARES BAJO
TU PIEL CERRADA.

DESPIÉRTATE.

Miguel Hernández

A més, estem davant d'una expressió artística que no entén ni d'ideologies ni de classes socials i que ha sigut font d'inspiració de molts altres artistes. L'estrella del cine mut Charles Chaplin definia aquesta manifestació artística de la manera següent: «En les corre-gudes es reuneix tot: color, alegria, tragèdia, valentia, enginy, brutalitat, energia i força, gràcia, emoció... És l'espectacle més complet».

Per tot això, la Plaça de Bous de València es converteix durant la Fira de Falles en l'epicentre cultural de la ciutat perquè, més enllà de la celebració dels festejos, fet que suposa més de dues hores d'expressió artística cada vesprada, els baixos de la plaça acullen una gran acció cultural. En la zona d'ombra es pot visionar allò que grans artistes i intel·lectuals han opinat de la tauromàquia al llarg de la història. García Lorca, Picaso, Dalí, Hemingway, Vargas Llosa, Camilo José Cela o Tierno Galván són alguns dels protagonistes d'aquesta exposició comissariada i ideada per Paco Delgado.

En aquestes Falles, més que mai, #LACULTURAHABLA.

M[“] Museu Taurí de València

“EL
TOREO
ES UN ARTE
MISTERIOSO
MITAD
VICIO,
MITAD
BALLET”
CAMILO
JOSE
CELA

La festa i la il·lusió del nostre poble

 Del 9 al 19 de març

 Ubicació: **Espai Pati d'Arrossegament**

José Joaquín Diago García, que firma els seus treballs com a J.J. Diago, ens convida a conèixer part de la seua extensa obra taurina a través de la seua exposició «La festa i la il·lusió del nostre poble», que captura passatges significatius de festejos de bous al carrer. En la mostra, la Comunitat Valenciana copa pràcticament tot el protagonisme: la Vall d'Uixó, Massalfassar, la Vilavella, Dénia, Vilafamés, Xilxes, l'Alcora, Almassora, Foios, Museros, etc., són algunes de les poblacions en què J.J. Diago, càmera en mà, va captar algunes de les seues fotografies millors.

UN APASSIONAT DEL BOU

J.J. Diago (València, 1983) viu des de menut a la Vall d'Uixó, i va créixer al barri de Sant Vicent, on veia passar durant les festes els bous per davall el balcó de sa casa.

La fotografia taurina és la seua gran vocació. Amb aquesta aporta la seua creativitat i visió de la tauromàquia i en cada imatge capta la part més bella, curiosa, romàntica i espectacular del bou al camp, al carrer i a la plaça amb els seus matisos infinits.

Al llarg dels anys ha publicat les seues fotografies en revistes taurines de festejos populars com: *Bous al carrer*; *Els bous*, *la nostra festa*, i *Bous als nostres pobles*; en periòdics regionals com: *Las Provincias* i *Mediterráneo*; nacionals com: *El Mundo* i *El País*; en diversos portals taurins com: *Burladero* o *Pureza y Emoción*, i també col·labora, entre d'altres, en la revista *Aplausos* —tant en la versió en paper com en l'edició web— i en publicacions del Club Cocherito de Bilbao. Així mateix, ha protagonitzat exposicions a localitats de la Comunitat Valenciana, com a la Vall d'Uixó, la Vilavella, Borriol, Nules o Massamagrell, com també a la localitat murciana de Calasparra —en dues ocasions—, una íntegrament de la ramaderia de Miura i una altra amb la seua mostra itinerant «Un passeig pel camp brau».

Bous de Luis Algarra, Jandilla, Juan Manuel Criado, Los Guateles, Miura, Julio de la Puerta, Juan Albarrán, Peñas Blancas, Felipe Bartolomé, Albarreal, Cuadri, germans Domínguez Camacho, Sobral, etc., i també de ferros de coneguda trajectòria als nostres carrers com els de germans Machancoses, La Paloma, Alberto Garrido o Pedro Fumadó, formen part d'una galeria d'instantànies en què el poble —també coneguts retalladors com ara César Palacios, Alberto Cózar o Borja d'Almassora— juga, es diverteix i s'il·lusiona amb el bou en un ritu arrelat en aquesta terra des de fa segles.

L'edat d'or del bou al carrer

Del 9 al 19 de març

Ubicació: **Espai Pati d'Arrossegament**

El bou al carrer ha transitat al llarg dels anys per diferents èpoques, totes elles amb una particularitat que les identificava.

L'exposició que els presentem rememora l'edat d'or del bou al carrer, que comprén les dècades dels anys huitanta i noranta del segle passat, vint anys «d'or» per la seua importància, representativitat i per exercir de frontissa entre el fi d'una època i el començament d'una altra.

En ella van començar a exhibir-se a la Comunitat Valenciana bous salvatges o de ferros de primera, que es compenetraven a la perfecció amb les millors rècules del bestiar autòcton, orgull de la Comunitat Valenciana en la seua llarga història.

Hi ha una figura importantíssima en aquesta època d'or del bou al carrer: la del rodador, protagonista de l'exposició d'enguany.

Els anys huitanta van començar a eixir al món del carrer una sèrie d'aficionats que rodaven el bou, de cara, amb tot l'avantatge per a l'animal; persones de diferents orígens i professions: forners, llanterners, ferrers, empleats de banca, advocats... Cada un tenia una ocupació diferent, però tots eren iguals a l'hora de la desencanonada del bou.

Rodadors de Massamagrell, Puçol, Rafelbunyol, Meliana, Albalat, el Puig, Museros, la Vilavella, Borriana, Massalfassar, Albuixech, Quartell, Faura, i altres, feien les delícies de tots els aficionats que acudien a un festeig de bous al carrer.

Servisca aquesta mostra per a fer-los un sincer homenatge a aquests protagonistes d'una època inoblidable dels nostres festejos populars.

1950, el boom de les corregudes de jònecs

Del 9 al 19 de març

Ubicació: **Vomitoris d'accés a les graderies**

Els vomitoris d'accés a les graderies acullen en guany els cartells que van anunciar els festejos d'una temporada molt especial a València: la de l'any 1950, la del boom de les corregudes de jònecs. La força de dos joneguers, Julio Aparicio i Miguel Báez Litri, per primera vegada en la història de la nostra plaça, va desbancar les corregudes de bous. Només va haver-hi una excepció, la correguda del 12 d'octubre, en la qual aquells dos joves que havien posat de cap per avall tot el toreig van prendre l'alternativa de mans del gran Cagancho. A més del festeig del seu doctorat, el madrileny i l'onubense van actuar en deu de les dènou corregudes de jònecs picades celebrades a València en aquell insòlit curs. Van rivalitzar en totes, especialment en les sis que es van programar en la Fira de Juliol —en què van alternar amb la resta de promeses jonegueres d'aquell moment—, i van dirimir, en l'última d'aquelles, un brillant mà a mà que va passar a la història pel verdader desplegament d'art i valor que van dur a terme a l'arena.

Llavors, l'afició ja estava dividida en dos bans aparentment irreconciliables: aparicistes i litristes. Uns van quedar enamorats del classicisme i el poder torejador de Julio; els altres, atrapats pel magnetisme de Miguel i el seu tremendisme. Aparicio era la reserva espiritual dels puristes enfront del tornado d'intrepidesa i entrega a qualsevol preu que encarnava el Litri.

Algemesí, la idiosincràsia d'una gran fira

 Del 9 al 19 de març

 Ubicació: **Espais Benlliure, Barrera i Granero**

Cada any, en encarar la recta final del mes de setembre, la localitat valenciana d'Algemesí celebra la seua Setmana de Bous tradicional; sens dubte, una de les fires més importants de la Comunitat Valenciana, viver de toreros, planter d'il·lusions, trampolí dels joneguers del present que seran, si la sort els acompanya, les figures del futur.

el Mateo

90

1929
Anys
2019

M[“]
Muscu Tauri
de València

Es tracta de la fira de corregudes de jònecs més antiga d'Espanya. No en va, la població de la Ribera Alta porta apostant per aquest planter des de les

primeres dècades del segle XX. L'epicentre de tot és el singular quadrilàter que els algemesinencs al·cen any rere any, en a penes deu dies, prop de la basílica de Sant Jaume Apòstol i del seu majestuós campanar, a la plaça Major del poble. Una joia verda. Un miracle autèntic.

Ramaderies d'alt nivell, cura en la presentació dels bous, la flor i nata de l'escalafó dels joneguers a l'arena i honoraris assegurats per a tots, són les bases sobre les quals se sustenta un serial en què l'atmosfera festiva —amb abundància de xiquets i gent jove— anima els actuant.

En cada cicle, junt amb joneguers amb cavalls i sense, actuen també rellonejadors, i fins i tot hi ha hagut anys en què han pres part alguns matadors de bous, com el cas dels valencians El Soro, Ponce i Barrera, o del madrileny César Jiménez, que va arribar a indultar un fuenteymbro, de nom Astuto, el 2004. Entre innumerables detalls i enfocaments, l'exposició arreplega aquell històric episodi, o aquell altre del 2010, quan tres dones, María Morillas, Conchi Ríos i, a cavall, Noelia Mota, van acaparar totes les mirades una vesprada de fira.

Els germans Pedro i Rafa Mateo, amb la seua consciència i bon fer, i cobrint des de fa anys la fira, ens permeten conèixer mitjançant aquesta exposició la idiosincràsia d'un abonament verdaderament singular, convertit en una altra icona taurina d'aquesta terra.

Fira de Falles, noranta anys d'història

 Del 9 al 19 de març

 Ubicació: **Espais Benlliure, Barrera i Granero**

Encara que a final del segle XIX i els primers anys del XX va haver festejos taurins a València al voltant de la festa del 19 de març, no va ser fins a l'any 1929 quan es va oficialitzar la fira fallera amb la denominació en els cartells de «Grans corregudes de bous amb motiu de les Festes de Sant Josep», i es va consolidar amb el córrer del temps com una de les fires més importants del calendari taurí.

Mitjançant mig centenar de plafons es fa un recorregut pel que ha sigut aquest serial, en el qual han destacat totes les grans figures d'aquest temps, i

es repassen els principals esdeveniments viscuts en el cós de Monleón durant les corregudes falleres que, d'altra banda, van ser sempre un trampolí per a les promeses del toreo. Des de la seua creació, fins als nostres dies. Des de la primera alternativa de Luis Gómez *El Estudiante* (1932), fins a l'última concedida a Jesús Duque (2014), han sigut trenta-quatre els joneguers que han passat al grau de matadors en època fallera. No tots, després, van córrer la mateixa sort. Però sí molts d'ells van arribar a aquesta alternativa com a promeses del toreo.

Avance Taurino ha dissenyat i estructurat aquesta exposició i ha permés que els periodistes Paco Delgado, comissari de la mostra, i Vicente Sobrino hagen recopilat i resumit en un catàleg l'essencial i més excel·lent d'aquest cicle que és ja part de la nostra memòria col·lectiva i la història del qual els oferim amb motiu del seu noranta aniversari.

AVANCETAURINO

Ponce i Ureña, estrelles en l'entrega de premis de la Diputació de València

La sala Alfons el Magnànim del Centre Cultural La Beneficència va acollir, el passat mes de desembre, l'acte d'entrega dels trofeus taurins que concedeix la Diputació Provincial als triomfadors de la temporada taurina 2018 a València. L'esdeveniment va comptar amb la presència del president de la institució provincial Toni Gaspar, i, a més, amb la pràctica totalitat dels guardonats, entre els quals figuraven els matadors de bous Enrique Ponce i Paco Ureña, els ramaders José Luis Lozano i Aurora Algarra, el rellonejador Sergio Galán, el joneguer Jesús Chover i els banderillers Àngel Otero i Raúl Martí. Únicament va faltar a la cita el joneguer Diego San Román, a qui un problema amb

el seu visat li va impedir viatjar de Mèxic a Espanya. En el seu lloc va arregar el guardó el seu apoderat, Alberto Elvira, que va excusar públicament l'absència del seu poderdant.

En el capítol d'agraïments, Ponce va assegurar que les Falles del 2018 «no se me olvidarán jamás», i va afegir: «Qué orgullo venir a mi tierra y encontrarme con tanto cariño. Siempre soñé con pasear con orgullo el nombre de Valencia por todo el orbe taurino y ese sueño llevo cumpliéndolo casi treinta años ya. Ser torero es la manera más bonita de soñar».

Ureña, per la seua banda, es va emportar una ovació atronadora: «Es difícil no emocionarse», va admetre, i va dedicar el premi als seus pares «y a Elena —en referència a la seua nòvia, Elena González— sin quien hoy sería la mitad de lo que soy».

La gala va ser conduïda pels periodistes Salvador Ferrer i María José López, i va comptar amb la participa-

GUARDONATS

FIRA DE FALLES

-Millor subaltern: Ángel Otero, que va actuar a les ordres de David Mora en la correguda d'Alcurrucén del 14 de març.

-Millor faena de joneguer: Jesús Chover, per la seua labor davant del quart jòneg de Fernando Peña, torejat el 12 de març.

-Millor bou de la fira: Economista, número 146, de pèl castany clar, nascut a l'octubre de 2012, de 560 quilograms de pes i del ferro d'Alcurrucén, torejat en quart lloc per David Mora, el 14 de març.

-Millor ramaderia: Alcurrucén, per la correguda torejada el 14 de març, en la qual junt amb Economista també van destacar Arrogante —torejat també per David Mora— i Amoroso —estoquejat per Álvaro Lorenzo—.

-Millor faena de matador: Enrique Ponce, per les executades els dies 17 i 18 de març a sengles bous de Garcigrande i Juan Pedro Domecq, premiades ambdues amb les dues orelles.

ció en directe de l'Orquestra Simfònica Lira Saguntina, dirigida per Pere Molina González. Així mateix, es van projectar diversos vídeos que van resumir tant els millors passatges taurins viscuts l'última temporada a València com les nombroses accions en pro de la Festa que s'han impulsat aquests anys sota el mandat de Toni Gaspar, com a diputat d'Assumptes Taurins i, des del passat mes de juliol, com a president de la Diputació de València.

El saló es va omplir d'aficionats que, després de l'acte, van degustar un substancios còctel juntament amb els protagonistes de la vetlada.

UN PRESIDENT ENTREGAT

El president de la Diputació Toni Gaspar, va destacar «la passió i el talent» amb què estan dotats els premiats, i els va agrair que exalcen la cultura taurina «de manera tan exemplar». A més, va recordar que la Tauromàquia és cultura i que «un poble sense tradició és un poble sense futur».

GUARDONATS

FIRA DE JULIOL

-Millor subaltern: Raül Martí, que va clavar banderilles negres al sisé bou de Cuadri, jugat el 27 de juliol, i va posar banderilles i va torear amb encert en la correguda d'Algarra de l'endemà.

-Millor faena de joneguer: Diego San Román, que va tallar una orelleta d'un jòneg de Zacarías Moreno en la correguda de jònecs del 22 de juliol.

-Millor bou de la fira: Malospelos, número 28, de pèl castany, nascut a l'octubre de 2013, de 555 quilograms de pes i del ferro de Luis Algarra, premiat amb la volta a l'arena en l'arrossegament. Va ser toreat el 28 de juliol per Paco Ureña, que li va tallar les dues orelles.

-Millor ramaderia: Luis Algarra, per la correguda toreada el 28 de juliol, en la qual, junt amb Malospelos, també van destacar altres quatre bous —Mariposa, Paladín, Rentista i Portero—.

-Millor rellonejador de la temporada: Sergio Galán, per la seua actuació a Falles, quan va tallar tres orelles en la matinal del 19 de març.

-Millor faena de matador de bous: Paco Ureña, pel conjunt de les seues tres faenes realitzades el 28 de juliol —quan va actuar mà a mà amb Román—, especialment per la duta a terme davant de Malospelos.

Destacats membres de la societat valenciana van entregar els guardons, rèpliques en bronze de l'escultura erigida a l'esplanada de la Plaça de Bous de València en honor de Manolo Montoliu, obra de l'escultor Manolo Rodríguez. El pilotari Álvaro Navarro; el tenista Roberto Bautista; el president de la Confederació Empresarial Valenciana, Salvador Navarro; el president del Llevant UD, Quico Catalán; el director General de l'Agència de Seguretat i Resposta a les Emergències, José María Ángel Batalla; la presidenta de l'Ateneu Mercantil de València, Carmen de Rosa; la regina dels Jocs Florals que organitza cada any Lo Rat Penat, María Chaqués, o la secretària de la Federació de Tennis de la Comunitat Valenciana, Ana Ortells, van ser alguns dels personatges que van pujar a l'escenari.

Així mateix, alguns alumnes de l'Escola de Tauromàquia de València, representada al complet pel seu alumnat i el seu professorat, es van unir a la foto en l'entrega de cada guardó.

Ser figura o somiar amb un miracle

L'Escola de Tauromàquia de València compleix el seu curs més pletòric

Arranca la temporada i els xavals més joves també somien. Encara més, si és possible, clar. I, per descomptat, d'una manera més romàntica. Al cap i a la fi el seu objectiu entra de ple en el territori dels miracles. Estan a l'atzar de les seues pròpies qualitats: de la capacitat de sacrifici i de renúncies de cada un, que els bous els respecten, que tinguen l'acceptació d'un públic que sol ser vel·leïtós i al qual li entres o no li entres per l'ull, del sistema empresarial, de la sort..., per tot això i més, ja va dir el Guerra que traure una figura de les de veritat és més difícil que traure un Papa, si no compten els que hi ha en la història. I, a més, en els últims anys

la famosa pasta dels toreros, que a tants servia d'estímul («guanyes més que un torero...» es deia) és una quimera, i les oportunitats escassegen com mai no havia passat, per no parlar del descrèdit que ha patit l'acceptació social. Doncs, amb tot, no importa, cada any afloren vocacions noves captades per una màgia de difícil explicació, més enllà dels corredors.

En aquest camí l'aventura i el risc de les velles formes d'accés a la professió de torero han sigut substituïdes pel mètode i la gestió, com també per la seguretat, en la mesura que siga possible en una activitat tan arriscada. Ho porten els temps. En realitat és un canvi imprescindible. La imatge dels xavals amb el fardellet al muscle, abocats a la marginalitat, que va inundar les carreteres espanyoles

en els anys seixanta, a la crida de l'efecte Cordobés («o et compre un pis o duràs dol per mi...») no se sustentaria en l'actualitat. Hui en dia, els assalts a les ramaderies les nits de lluna plena i la duresa dels correbous rurals han donat pas a les aules, on imperen els programes que exigeixen una formació en altres professions amb el lema de «primer, els llibres i, després, l'aventura del toreig».

Els canvis del sistema s'han fet notar prompte: s'ha perdut literatura i s'ha guanyat tranquil·litat; els xavals toregen millor que mai, però han perdut personalitat, com a un mal menor i segurament necessari, però no definitiu, sembla clar que al final del procés de formació en cadascun aflora el seu estil. En aquesta nova plataforma de salt a la fama, l'Escola de Tauromàquia de València, pertanyent a la Diputació Provincial, és una de les pioneres i s'ha guanyat el reconeixement màxim

Amb seixanta alumnes matriculats, el curs passat va mantindre una activitat intensa. A més de les classes teòriques i la formació física que s'imparteix a les instal·lacions de la plaça de València, els xavals van poder assistir a més de quaranta corral·ls de prova en les ramaderies principals d'Espanya, a les quals caldria afegir més de cinquanta vaques

temptades en la ramaderia valenciana de Fernando Machancoses. Aquesta formació en camp obert va tindre com a acabament les seues actuacions en públic a través de classes pràctiques i corregudes de jònecs sense picadors, que aquest curs van suposar, ni més ni menys, que setanta-tres llocs a les places d'Espanya, França, Portugal i Mèxic. Arles, Béziers, Nimes, Baiona i Vic Fezensac, entre altres, al país gal; Vila Franca de Xira, a Portugal; Morelia, Monterrey, Torreón o Ciudad Juárez, a Mèxic; i Castelló, València, Alacant, Albacete, Màlaga, Almeria, Sevilla, Algesires, Guadalajara o Salamanca, han sigut només alguns dels recintes on s'han vist anunciats els alumnes de València.

Segons el director del Centre d'Assumptes Taurins de la Diputació de València, Toni Gázquez, ha sigut un curs excepcional en el qual, més enllà de les xifres, els alumnes han aconseguit èxits de relleu, la qual cosa fa pensar que s'està en el bon camí i anima a insistir, sense oblidar que en el toreig, més enllà de les coses ben fetes, influeix en gran manera la sort. Aquest increment d'activitats té el mèrit afegit d'haver arribat en una època en la qual ha disminuït el nombre de festejos a la majoria de les places espanyoles, la qual cosa posa en valor la bona gestió dels responsables de l'Escola.

EL CERTAMEN ESTRELLA

A la Plaça de Bous de València s'han celebrat, entre classes pràctiques i corregudes de jònecs sense cavalls, cinc festejos, més altres cinc corregudes de jònecs amb cavalls, en les quals van tindre cabuda exalumnes als quals es procura no deixar desemparats, en total deu festejos menors, una xifra que només superen a Madrid i a Sevilla. I en aquest apartat, el més destacat és la consolidació del Certamen Internacional d'Escoles Taurines, que es va celebrar al mes de juliol, com una part de la Fira de Juliol; tres vesprades en les quals es va aconseguir convocar més de quatre mil espectadors en cada una d'elles, amb un percentatge altíssim de joves i de persones que habitualment no tenen accés als festejos majors. Hi van participar els alumnes més destacats de totes les escoles federades, els quals converteixen la cita en una prospecció dels futurs valors del toreig.

ELS DESTACATS

En el curs 2018 van aparèixer uns quants xavals, els quals van despertar la il·lusió dels aficionats, desitjosos de veure nous valors, i dels docents, que van poder comprovar que el seu treball té uns resultats satisfactoris. Borja Collado va ser declarat triomfador

del certamen de Gor, de l'Alfarero de Plata de Villaseca de la Sagra i de les corregudes de jònecs d'Orozco; Miguel Senent Miguelito, va aconseguir tallar quatre orelles a Manzanares; Miguel Polope es va alçar amb el triomf a Nimes, Almeria i Algemesí, i Jordi Pérez va tindre unes actuacions excel·lents. Amb la particularitat afegida, que Borja Collado i Miguelito van debutar amb picadors a la fira d'Algemesí, i van eixir per la porta gran, la qual cosa suposa que abandonen ja l'escola i els situa en portes de presentar-se amb picadors a les corregudes de jònecs de Falles.

Naturalment, les expectatives no s'hi han esgotat i per a la temporada pròxima són molts els noms que acaparen l'atenció. Amb Polope i Jordi, com els més avantatjats, ja preparats per a passar a una categoria superior, apareixen altres, com ara Javier Súñer, Eloy Sánchez, Javier Camps i Joan Marín, els quals tenen unes qualitats excel·lents, sense que es descarten altres revelacions.

Article de **José Luis Benlloch**,
publicat en *Las Provincias*, el 27/01/2019.

FALLES

■ **Dissabte, 10 de març.** Bravatells de Nazario Ibáñez, ben presentats, amb mobilitat, encara que desiguals de joc. Hi va destacar el 6é, José Antonio Valencia (Escola de Tauromàquia d'Arles), salutacions i silenci; Arturo Gilio (de Mèxic), silenci i silenci després d'avis, i Borja Collado (Escola de Tauromàquia de València), orella i orella. Entrada: un poc més d'un terç.

■ **Diumenge, 11 de març.** Bous de Jandilla, ben presentats, amb mobilitat i classe desigual. Hi va destacar el 1r, el 3r i el 6é. Juan José Padilla, salutacions després d'una lleu petició, silenci i orella, en què va matar per Román; El Fandi, silenci després d'una lleu petició i silenci, i Román, orella rere avis en l'únic que va torejar. Entrada: quasi tres quarts. En finalitzar el passeig en comitiva es va guardar un minut de silenci en memòria del xiquet Gabriel Cruz —desparegut a Níjar— i del torero còmic Paco Arévalo. Padilla —que s'acomiadava de València— va ser obligat a saludar muntera en mà. L'últim bou que Padilla va lidiar a València va ser Mostero, núm. 36, negre, nascut al febrer de 2014 i de 532 quilograms de pes. Román va patir una cornada de 20 cm que li va seccionar el pectoral esquerre.

Festejos taurins a la província de València en 2018

■ **Dilluns, 12 de març.** Jònecs de Fernando Peña, ben presentats, a excepció del segon, faltat d'acabament. Desiguals de joc. Bons el 1r i el 4r. Jesús Chover, volta després de petició i baralla a la llotja i dues orelles; Alejandro Gardel, silenci en ambdós; Ángel Téllez, silenci després de dos avisos i silenci després de dos avisos. Entrada: un poc més d'un quart. Juan Coma i Niño de Santa Rita es van llevar la muntera en el 6é.

■ **Dimarts, 13 de març.** Jònecs d'El Freixo, ben presentats, amb quall i acabament. Amb joc dispar. Els millors,

el 3r, amb qualitat i bondat, i el 6é, extraordinari; Toñete, salutacions i silenci després de dos avisos; Jorge Rico, salutacions i silenci; Marcos, silenci i orella. Entrada: un quart. Gran vesprada de Sergio Aguilar en la brega i clavant banderilles. Es va veure obligat a saludar.

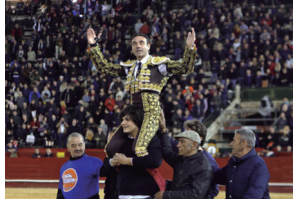
■ **Dimecres, 14 de març.** Bous de Alcurrucén, ben presentats i de joc variat. Hi va

destacar la bravura del 4^è i la classe i la bondat del 1^è, i un afegit d'El Ventorrillo (5^è), que va estar deslluït. David Mora, salutacions i orella després d'avís; Álvaro Lorenzo, salutacions després d'avís i aplaudiments; Luis David, salutacions després d'una petició lleu i silenci. Entrada: un terç. Ángel Otero va saludar després de clavar banderilles al 4^è.

■**Dijous, 15 de març.** Bous de Fuente Ymbro, ben presentats, seriosos, amb volum i quall, de banyes fines. Amb mobilitat i exigents en conjunt. Brau el 2ⁿ, humiliant i amb fixesa; encastat el 6^è, amb un banyó esquerre sensacional. Juan Bautista, silenci després d'avís i silenci; Daniel Luque, salutacions i silenci; José Garrido, silenci rere avís i orella. Entrada: més d'un terç.

■**Divendres, 16 de març.** Bous de Núñez del Cuvillo, es va tornar el 3^r, de manera que va córrer el torn i va eixir el que estava previst com a 6^è; ben presentats i amb joc desigual. Hi va destacar l'encastat tercer, un gran bou; Sebastián Castilla, silenci i salutacions després de petició; Manzanares, orella i salutacions després d'avís, i Roca Rey, dues orelles després d'avís i silenci. Entrada: «No hi ha bitllets». Es va guardar

un minut de silenci per Paco Peris i per Curro Marín.

■**Dissabte, 17 de març.** Bous de Garcigrande (3^r, 4^è i 5^è) i de Domingo Hernández (1^r, 2ⁿ i 6^è), de presentació pobra i joc desigual. Hi va destacar el 1^r; Enrique Ponce, volta després d'avís i dues orelles després d'avís; Alejandro Talavante, silenci i silenci després d'avís; Paco Ureña, salutacions després d'avís i orella. Entrada: ple. La terna va saludar després del passeig en comitiva. Els bous van lluir divisa negra en senyal de dol pel ramader Domingo Hernández, faltat al febrer.

■**Diumenge, 18 de març.** Cinc bous de Juan Pedro Domecq (2ⁿ bis) i un de Toros de Parladé —jugat com a sobrer en 6^è lloc després de tornar-se el 3^r per flux i procedir a córrer-se el torn—. Desiguals de presentació —alguns, sense la gràcia mínima exigible— i de gran noblesa. Bons el 3^r, el 5^è i el 6^è. D'una classe excelsa el 4^è. Sense emoció el 1^r i el 2ⁿ; Enrique Ponce, salutacions després d'avís i dues orelles després d'avís; Miguel Ángel Perera, salutacions

després d'avís en ambdós, i López Simón, orella després d'avís i orella. Entrada: tres quarts. Van saludar, després de posar les banderilles al 2ⁿ, Javier Ambel —bé, bregant amb el cinqué— i Guillermo Barbero. Van fer el mateix Yelco Álvarez i Jesús Arruga en el 6^è; Curro Javier va destacar també en la brega del 2ⁿ en posar les banderilles al 5^è. Bones pulles d'Ángel Rivas al 3^r i de Tito Sandoval al 6^è. Ponce, que substituïa Cayetano, es va veure obligat a saludar després del passeig.

■**Dilluns, 19 de març.** Matinal. Bous, per a rellons, de Fermín Bohórquez. De bon joc. El majoral va eixir al collibè en acabar el festeig; Andy Cartagena, orella i silenci després d'avís; Sergio Galán, orella i dues orelles, i Lea Vicens, volta després de petició i dues orelles. Entrada: tres quarts.

■**Dilluns, 19 de març.** Bous de Victoriano del Río, correctes de gràcia, encara que de formes distintes. Amb joc desigual. El quart, Jarretero, núm. 75, negre mu-

lat, nascut en 10/13, de 535 quilograms, va ser premiat amb un tomb a l'arena; Antonio Ferrera, silenci i volta després de dos avisos; Ginés Marín, salutacions després d'avis i salutacions; Jesús Enrique Colombo, orella i tomb a la plaça després d'avis i petició. Entrada: un terç. Ricardo de Fabra va rebre, de mans de Toni Gaspar, diputat d'Assumptes Taurins, una placa commemorativa amb motiu del 50e aniversari de la seua alternativa. Colombo va substituir Román.

DIA DE LA MARE DE DÉU

■ **Dissabte, 12 de maig.** Jònecs de Gómez de Morales. De formes lletges, excepte el 2ⁿ i desiguals de joc. Hi va destacar l'excel·lent 1^r. Bo també el 4^t; Cristian Climent, salutacions després d'avis i orella després d'avis; Jorge Isiegas, silenci i silenci després d'avis; Carlos Ochoa, silenci i salutacions. Entrada: quasi un terç. En finalitzar el passeig es va guardar un minut de silenci en memòria de Manuel Granero.

FIRA DE JULIOL

■ Diumenge, 22 de juliol.

Cinc jònecs de Zacarías Moreno i un (5e) de Los Chospes, jugat com a sobrer després de tornar-se el titular per invàlid. Bé, encara que desigualment presentats i de bon joc, excepte el 5e bis, deslluït; Jesús Chover, silenci després de lleu petició i silenci després d'avis; Toñete, salutacions després de lleu petició i salutacions, i Diego San Román, salutacions i orella. Entrada: un terç.

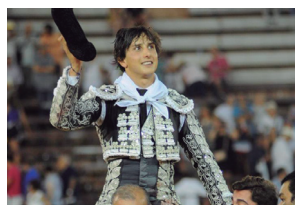
■ Divendres, 27 de juliol.

Bous de Hijos de Celestino Cuadri, el 3^r va ser tornat després de partir-se un banyó; ben presentats, però de joc desigual, reservats i complicats. El 6e, condemnat a banderilles negres; Rafaelillo, silenci i ferit; Pepe Moral, silenci i silenci després d'avis; Varea, silenci i tomb a la plaça. Entrada: mitja plaça. Van saludar en banderilles Juan Sierra i Juan Pérez Valcárcel en el 2ⁿ, i José Mora en el 4^t. Rafaelillo va patir una cornada de 20 cm, que li va trencar el bessó de la cama dreta.

■ Dissabte, 28 de juliol.

Bous de Luis Algarra, ben presentats i de gran joc en conjunt. Nobles, de bona condició i amb qualitat els tres primers; aplomat i parat el quart; encastat, de notable fons i qualitat el cinquè, premiat amb la volta a l'arena; Malospelos, número 28, castany, de 555 quilograms, nascut en 10/13, i encastat el sisé. El majoral va fer un tomb a la plaça juntament amb Román en el sisé; Paco Ureña, orella, volta després de petició i baralla a la llotja i dues orelles; Román, orella, aplaudiments i orella. Entrada: mitja plaça. Es van escabellar després que Raúl Martí i El Sirio li van posar les banderilles al 4. Els matadors van saludar després del passeig.

■ Diumenge, 29 de juliol.

Bous de Núñez del Cuvillo. Ben presentats i desiguals de joc. Noble i sense bravura el

1^r; brau i encastat el 2ⁿ; sense classe el 3^r; amb qualitat però sense espenta el desfonat 4^t; brau, amb una envestida amb salt el 5e; i bo el 6e —Rescoldito, núm. 93, saboner brut, de 555 quilograms i nascut en 12/13—, premiat generosament amb un tomb a la plaça en l'arrossegament; Sebastián Castilla, silenci i silenci després d'avis; Manzanares, aplaudiments després d'avis i salutacions després d'avis, i Roca Rey, silenci i dues orelles. Entrada: tres quarts.

MINIFIRA D'OCTUBRE

■ **Dissabte, 6 d'octubre.** Bravatells d'Antonio López Gibaja, de bon joc en conjunt, sobreixint el 1^r i el 3^r; excel·lents; Diego García (Escola Taurina de Colmenar Viejo), tomb a la plaça després de petició; Yon Lamothe (Escola Taurina de Baiona), silenci després d'avis; Jordi Pérez (Escola de Tauromàquia de València), orella després d'avis; Miguel Polope (Escola de Tauromàquia de València), orella; Juan José Vila Villita (Escola Yiyo de Madrid), salutacions, i Fran de Vane (Escola d'Albacete), volta després d'avis. Entrada: un quart.

■ **Diumenge, 7 d'octubre.** Bravatells de Los Maños. Ben presentats, excepte el 1^r, molt pobre de cara i de joc notable en conjunt tant en

vares com en l'últim terç. Van destacar especialment el 1^r, el 2ⁿ i el 4^t. Tots excepte el 5e, més deslluït, van ser ovacionats en l'arrossegament; Jesús Chover, silenci després d'avis i orella; Borja Álvarez, silenci després d'avis en ambdós, i Cristian Climent, silenci en el seu lot. Entrada: un quart.

■ **Dimarts, 9 d'octubre.** Festival del Dia de la Tauromàquia. Per ordre de toreig, bous i jònecs, de Fermín Bohórquez; per a rellons, Daniel Ruiz, Garcigrande —Flamenco, núm. 91, negre i nascut en 01/15, premiat amb la volta a l'arena—, Núñez del Cuvillo, Juan Pedro Domecq i Fuentr Ymbro. El rellonejador Fermín Bohórquez, orella; Enrique Ponce, dues orelles; El Juli, dues orelles; Manzanares, orella; Román, orella; Álvaro Lorenzo, dues orelles, i el

joneguer Borja Collado, dues orelles. Entrada: quasi ple.

CERTAMEN D'ESCOLES

■ **Divendres, 13 de juliol.** Primera classe pràctica. Jònecs de La Palmosilla, amb una presentació excel·lent i de bon joc. Lucas Miñana (Escola Taurina de Beziers), silenci; Kevin Alcolado (Escola Taurina d'Alacant), orella; Valentín Hoyos (Escola Taurina de Salamanca), orella; Jordi Pérez (Escola de Tauromàquia de València), orella; Jorge Martínez (Escola Taurina d'Almeria), orella; i Francisco Fernández (Escola Taurina d'Algesires), salutacions. Entrada: un terç.

■ **Dissabte, 14 de juliol.** Segona classe pràctica. Bravatells de Fuente Ymbro, excel·lents de presentació i de molt bon joc. Al tercer, Sacacuartos, núm. 154, negre, se li va donar la volta a l'arena. Miguel Senent Miguelito (Escola de Tauromàquia de València), dues orelles; José Fernando Molina (Escola Taurina d'Albacete), dues orelles; Joao d'Alva (Escola Taurina de Vila Franca de Xira), dues orelles; José María Trigueros (Escola Taurina de Múrcia), orella; Rafael León (Escola Taurina de Màlaga), orella, i Marcos Andreu (Escola Taurina de Castelló), orella. Entrada: més d'un terç.

■ Dissabte, 21 de juliol.

Tercera i última classe pràctica. Bravatells de José Cruz, seriosos i de bon joc. El sisé, Jabalino, núm. 26, negre, va ser premiat amb la volta a l'arena. Álvaro Martín (Escola Taurina José Cubero Yiyo), silenci; Arturo Gilio (de Mèxic), orella; Miguel Polope (Escola de Tauromàquia de València), orella; Antonio Magaña (de Mèxic), silenci; Nino (Escola Taurina de Nimes), orella, i José Pirela (Escola Taurina de Colmenar Viejo), orella. Entrada: quasi mitja plaça.

A més, l'Escola de Tauromàquia de València va fer classes pràctiques a Chelva, Requena, Utiel i Bocairent.

UTIEL

■ Dissabte, 21 d'abril.

Bous de Victorino Martín, de presentació correcta, excepte el 2^a. Van destacar el 3^a, el 5e i el 6e, de bon joc. Rubén Pinar, orella i orella; Alberto Gómez, salutacions després d'avis en ambdós; Jesús Duque, tomb a la plaça després de petició i avis i salutacions després d'avis. Entrada: tres quarts.

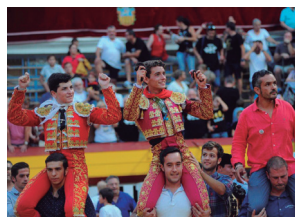
■ **Diumenge, 2 de setembre.** Bous de Martín Lorca i dos —el 4ª bis i el 5e— d'Escribano Martín. Molt ben presentats, amb arroves, bona gràcia i d'interessant joc en conjunt. El 5e, Hosco, núm. 41, negre, nascut en 04/14, va ser premiat amb la volta a l'arena. El 4t va eixir sense coordinació, i en el seu lloc va eixir el sobrer. Borja Jiménez, silenci en ambdós; Joaquín Galdós, orella i orella. Entrada: un terç.

REQUENA

■ **Dissabte, 1 de setembre.** Bous de Garzón Valdenebro, amb poques forces però nobles. La rellonejadora Lea Vicens, salutacions i orella; Jesús Duque, salutacions i dues orelles; Román, salutacions i orella amb forta petició de la segona. Entrada: mitja plaça.

ALGEMESÍ

■ **Dissabte, 22 de setembre.** Un jò nec de Cebada Gago para rellons (3^a) i quatre de Daniel Ramos, desiguals de presentació i de joc. Hi va destacar el 4^t, per presentació i comportament. El rellonejador José Rocamora, orella; i els joneguer Miguelito, orella i orella, i Borja Collado, orella i dues orelles. Entrada: Ple. José Arévalo va saludar després de posar les banderilles al 5e. Miguelito i Collado debutaven amb picadors.

■ **Diumenge, 23 de setembre.** Jò necs de Cebada Gago (el 3^a, per a rellons), ben presentats i amb opcions en distints graus. Més nobles el 1^a i el 4^a; més exigents el 2^a i el 5e. La rellonejadora Ana Rita, dues orelles i cua; Juan Carlos Carballo, torejador de jò necs, silenci i silenci; i Adrien Salenc, silenci i orella

amb forta petició de la segona. Entrada: quasi ple.

■ **Dilluns, 24 de setembre.** Jònecs de Guadaira, molt ben presentats, seriosos, amb quall i amb complicacions. García Navarrete, ovació i silenci, i Juan Pedro Llaguno, aplaudiments i orella. Entrada: quasi ple.

■ **Dijous, 27 de setembre.** Jònecs de Flor de Jara. Desiguals però ben presentats. De bon joc en conjunt. Hi va destacar el 3^r, Burgalés, núm. 2, per al qual va haver petició d'indult i se li va fer un tomb a la plaça. Àngel Téllez, salutacions i dues orelles després de dos avisos; Francisco de Manuel, orella i aplaudiments. Entrada: quasi ple.

■ **Divendres, 28 de setembre.** Matinal. Bravatells de Nazario Ibañez, ben presentats i de gran joc, especialment el 2ⁿ i el 5^é, aquest premiat amb tomb a la plaça. Jordi Pérez (Escola de Tauromàquia de València), salutacions; Jorge Martínez (Escola d'Almeria), orella; Fran de Vane (Escola d'Albacete), tomb a la

plaça; Jorge Rivera (Escola de Castelló), aplaudiments després de dos avisos; Isaac Fonseca (Escola de Colmenar Viejo), dues orelles. Entrada: mitja plaça. José Arévalo es va traure la muntura en el 5^é. Programada per al dimarts 25, es va ajornar per pluja.

■ **Divendres, 28 de setembre.** Jònecs de Fernando Peña, ben fets, amb quall i acabament, variats de pelatge. De bona condició. Els millors, el 1^r i el 2ⁿ. Rafael González, silenci i salutacions després d'avis; Alejandro Adame, silenci després d'avis i orella. Entrada: quasi ple.

■ **Dissabte, 29 de setembre.** Jònecs de Victorino Martín, ben presentats i de joc desigual. Nobles el 3^r i el 4^t. Alejandro Fermín, salutacions i salutacions; El Rafi, salutacions i orella. Entrada: ple.

■ **Diumenge, 30 de setembre.** Matinal. Bravatells de Los Chospes, de bon joc. El 4^t, premiat amb tomb a l'arena. Cristóbal Ramos Parrita (Escola Taurina El Juli), orella; Carlos Domínguez (Escola de Badajoz), silenci

després d'avis; Álvaro Pas-salaqua (Escola de Màlaga), salutacions després d'avis; Miguel Polope (Escola de Tauromàquia de València), dues orelles; Juan José Vila Villita (Escola Yoyo de Madrid), orella. Entrada: un quart. Polope va ser distingit amb la Taronja de Plata. Programada per al dimecres 26, es va ajornar per pluja.

■ **Diumenge, 30 de setembre.** Jònecs, per a rellons, de Luis Albarrán. Ben presentats, de formes boniques, però mansos i mancats de zel. Juan Manuel Munera, ovació en ambdós, i Mario Pérez Langa, ovació i tomb a la plaça després d'avis. Entrada: ple.

BOCAIRENT

■ **Diumenge, 6 de maig.** Festival. Jònecs de Fernando Peña (el 1^r, per a rellons). El rellonejador Andy Cartagena, dues orelles; Car-yetano, orella amb petició de la segona; López Simón, salutacions; Román, dues orelles, i el torejador de jònecs, Jesús Chover, dues orelles. Entrada: «No hi ha bitllets».

Font: **APLAUSOS**

«El maestro», per Enrique Moratalla Barba (Albacete, 1947-València, 2018).
En record del seu magisteri com a pintor i fotògraf.

